

Profesor Aniela Chałubińska (w 90-lecie urodzin)

Aniela Chałubińska urodziła się we Lwowie 1 października 1902 roku, jako pierwsze dziecko Ludwika i Antoniny z Kamińskich. Dzieciństwo spędziła w Zakopanem, w domu zbudowanym przez dziadka, słynnego lekarza, Tytusa Chałubińskiego. Tradycje rodzinne i wielka wrażliwość na piękno przyrody związały ją trwałą miłością z Tatrami.

W latach 1909–1921 przeszła przez podstawowy i średni stopień nauczania w szkołach Zakopanego i Krakowa oraz na prywatnych kompletach. Zetknęła się tam z wybitnymi nauczycielami, wśród nich z Gustawem Wuttke, którego lekcje dostarczyły jej niezapomnianych wrażeń. W 1921 roku ukończyła Prywatne Żeńskie Gimnazjum sióstr Urszulanek w Krakowie i stanęła przed decyzją wyboru studiów uniwersyteckich.

Kierunek humanistyczny dla wybitnie uzdolnionej literacko młodej dziewczyny wydawał się oczywisty dla nauczycieli i rodziców. Potwierdzały to jej zainteresowania, które skłoniły uczennicę VII klasy do uczęszczania na wykłady uniwersyteckie prof. Chrzanowskiego. Zaskoczeniem przeto dla otoczenia był wybór kierunku przyrodniczego i zapisanie się na studia geografii we Lwowie. Na tej nieoczekiwanej decyzji zaważyła między innymi rozmowa z prof. Eugeniuszem Romerem i wspomnienia lekcji Gustawa Wuttkego, co wyznaje prof. Chałubińska w odpowiedzi na ankietę „Czym była i jest polska geografia?” (*Czasopismo Geograficzne* 1990).

Lata 1921–1926 spędzone na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie stanowiły dla Anieli Chałubińskiej ważny okres. Zetknęła się tam z wybitnymi uczonymi, jak Henryk Arctowski, Kazimierz Twardowski, Jan Czekanowski, a przede wszystkim Eugeniusz Romer, pod którego opieką poszerzała wiedzę i formowała swą postawę oraz warsztat naukowy.

W lwowskim Instytucie Geograficznym studenci wciągani byli do dyskusji na zebraniach naukowych, herbatkach i wycieczkach geograficznych, brali udział w konferencjach naukowych krajowych i zagranicznych, mieli stały kontakt z „mistrzem”, który – sam posiadający wielki autorytet – nie hamował samodzielności młodych ludzi. Stwarzało to atmosferę sprzyjającą intensywnej pracy i rozwojowi naukowemu. Aniela Chałubińska czuła się w tej atmosferze znakomicie, o czym później wielokrotnie wspominała przy różnych okazjach. Opisała też swe wrażenia ze studiów w artykule „Instytut Geograficzny UJK we Lwowie w okresie 1921–1926” (*Czasopismo Geograficzne* 1983). Wybitnie inteligentna, niezależna w myśleniu, pełna pomysłów, o szerokich zainteresowaniach, szybko zaczęła osiągać w swojej pracy wyniki naukowe.

Jako początkująca studentka podjęła pracę na temat dolnej granicy chmur w Tatrach (o czym opublikowała notatkę w 1923 roku). Praca ta, niemal ukończona, nie doczekała się druku, a jej rękopis zaginął. O aktywności naukowej studentki świadczą dwie publikacje z 1924 roku. Jedna to referat o działalności studenckich kół geograficznych w Polsce, wygłoszony na zjeździe geograficznym w Pradze, zaś druga jest relacją z wycieczki Instytutu Geograficznego do Krzemieńca. W sprawozdaniu podano nie tylko opis trasy i zjawisk przyrodniczych, ale także podjęto dyskusję nad genezą obserwowanych form powierzchni ziemi.

W okresie studiów Aniela Chalubińska wykonała dwie prace naukowe, które zostały opublikowane w 1928 roku. Pierwsza z nich „Ludwik Zejszner jako geograf” (*Kosmos* t. 53, z. II–III) stanowi dobrze udokumentowane studium, poświęcone osiągnięciom wybitnego geologa wieku XIX w dziedzinie geografii. Druga „O spękaniał skał na Podolu” (*Prace Geograficzne*, wydawane przez E. Romera, t. 10) jest pierwszym w polskiej literaturze tego typu źródłowym opracowaniem. Autorka analizuje wiek i genezę spękań oraz ich wpływ na sieć wodną Podola. Na podstawie tej właśnie pracy Aniela Chalubińska, mając 24 lata, uzyskuje w 1926 roku tytuł doktora filozofii (tak się to wówczas nazywało) w zakresie geografii i geologii.

Przebieg studiów, chlubnie zakończony doktoratem, pozwalał oczekiwać dalszej kariery uniwersyteckiej młodej uczoney. Jednakże dr Chalubińska wybrała inną drogę życia. Uważała, że jej obowiązkiem jest nauczanie młodzieży. Korzystając z nadarzającej się okazji podjęła w 1926 roku pracę jako nauczycielka geografii w Prywatnym Żeńskim Gimnazjum sióstr Urszulanek w Lublinie. W tym samym roku zaczęła też uczyć w Państwowym Gimnazjum Żeńskim im. Unii Lubelskiej, w którym pracowała najdłużej.

Do wybuchu II wojny światowej dr Chalubińska związana była ze szkolnictwem średnim Lublina. Poza pracą z młodzieżą wiele czasu poświęcała kształceniu nauczycieli. Polem jej działalności było Pedagogium im. E. Estkowskiego i przede wszystkim powołane do życia Ognisko Metodyczne Geografii, którego prowadzenie zlecił jej G. Wuttke, pełniący w latach trzydziestych funkcję ministerialnego instruktora geografii.

Publikacje Anieli Chalubińskiej z tego okresu dotyczą zagadnień metodycznych, przede wszystkim roli wycieczek w kształceniu młodzieży. Do najważniejszych pozycji wydawniczych należą podręczniki szkolne, napisane wspólnie z Michałem Janiszewskim: „Geografia Europy” (wydana w 1934 roku) i „Geografia Polski” (w 1936 roku). Te znakomite opracowania, kilkakrotnie wznawiane, do dziś służyc mogą za wzór, jak kształtować „geograficzne myślenie” ucznia.

W okresie okupacji hitlerowskiej dr Chalubińska kontynuowała swą pracę nauczycielską. Oficjalnie pracowała w Szkole Handlowej im. Vetterów, jednak jej głównym zajęciem było tajne nauczanie. Po krótkim okresie indywidualnych, nieskoordynowanych poczynań poszczególnych nauczycieli nauczanie zostało ujęte w ramy organizacyjne. Na poziomie gimnazjalnym znakomicie prowadziła je w okręgu lubelskim dyrektorka Gimnazjum im. Unii Lubelskiej Janina Mally, z którą dr Chalubińska ściśle współpracowała przez cały okres wojny. Efektem tej współpracy – poza nauczaniem w kompletach – było zorganizowanie małej grupy nauczycieli, którzy opracowali projekt reformy szkolnictwa średniego w powojennej Polsce. Nadal też kierowała dr Chalubińska pracą Ogniska Metodycznego Geografii, udzielając

indywidualnie pomocy nauczycielom, zwłaszcza początkującym. Jako członek Armii Krajowej wykonywała ponadto zadania, mające niewiele wspólnego z geografiami.

Po wojnie dr Chałubińska powróciła do pracy w Gimnazjum im. Unii Lubelskiej i w Ognisku Metodycznym Geografii. Nowe możliwości działania powstały w związku z kreowaniem Katedry Geografii w tworzącym się właśnie Uniwersytecie Marii Curie – Skłodowskiej. Jej kierownik, prof. dr Adam Malicki, powierzył dr Chałubińskiej w 1945 roku prowadzenie wykładów z metodyki geografii. Z jego też inicjatywy powstał Lubelski Oddział Towarzystwa Geograficznego; na wiceprzewodniczącą wybrano dr Chałubińską. Funkcję tę pełniła przez wiele lat.

Praca w szkolnictwie średnim została nagle przerwana w 1950 roku, gdy dr Chałubińska została zwolniona ze stanowiska bez prawa nauczania w szkołach okręgu lubelskiego. Wybitne walory jako pedagoga i ogromne zasługi dla szkolnictwa nie stanowiły w tym okresie wystarczającej przeciwwagi dla nieprawomyślnych poglądów i niewłaściwego, zdaniem władz, oddziaływania na młodzież.

Odtąd dr Chałubińska związała swe losy z Uniwersytetem Marii Curie – Skłodowskiej. Nie zerwała jednak więzów ze szkolnictwem. Już w 1946 roku utworzono w Oddziale Lubelskim PTG sekcję dydaktyczną, której przewodniczyła dr Chałubińska. Formy pracy sekcji początkowo skromne stawały się z czasem coraz bardziej zróżnicowane. Obok indywidualnych porad udzielanych nauczycielom obejmowały opracowywanie pomocy naukowych, odczyty, konferencje, wycieczki, kursy, zjazdy. Działania te, ograniczone pierwotnie do Lublina, rozszerzone zostały na cały region, a nawet poza jego granice.

Życiową pasją prof. Chałubińskiej jest nauczanie, pojmowane nie tylko jako przekazywanie wiedzy, ale przede wszystkim jako kształcenie umysłu, rozwijanie samodzielności myślenia, wyrabianie umiejętności organizowania pracy, służące rozwojowi całej osobowości. Profesor Chałubińska potrafiła skupić wokół siebie grono osób, „zarządzając” je niejako swoimi dydaktycznymi zainteresowaniami. Najbliższym współpracownikiem stała się mgr Jadwiga Augustyńska, która przejęła zajęcia uniwersyteckie z metodyki umożliwiając dr Chałubińskiej poświęcenie większej uwagi innym problemom, tj. geografii Polski i geografii regionalnej świata.

W 1955 roku dr Aniela Chałubińska została mianowana docentem, a w 1956 roku powierzono jej kierownictwo nowo utworzonej Katedry Geografii Regionalnej. Prowadząc z dwiema asystentkami zajęcia z geografii regionalnej, mając stałą opiekę nad dydaktyką geografii, organizując wycieczki geograficzne i kierując tzw. konwersatorium dla studentów starszych roczników, doc. Chałubińska odgrywała bardzo ważną rolę w procesie kształcenia geografów.

Zwiększające się obowiązki wymagały liczniejszej grupy pracowników. Dzięki staraniom doc. Chałubińskiej w 1960 roku do pracy w uniwersytecie zaangażowany został doc. Michał Janiszewski, znany kartograf i dydaktyk, któremu powierzono prowadzenie Zakładu Metodyki Nauczania Geografii utworzonego w 1961 roku przy Katedrze Geografii Regionalnej. Zwiększyła się też liczba pracowników pomocniczych.

Współpraca Chałubińskiej i Janiszewskiego, zapoczątkowana jeszcze w latach trzydziestych, odżyła po wojnie i przyniosła bardzo obfity plon. W 1947 roku ukazały się pierwsze „Ćwiczenia geograficzne”: Polska, Europa, Świat, Części świata i ZSRR. W następnych latach, oprócz wznowień, pojawiły się nowe tytuły w tej

serii: Kraje europejskie (1948), Podstawy geografii, Geografia krajów świata i Geografia ogólna (1953). Pomysł „ćwiczeń” zrodził się z przekonania o potrzebie pogłębienia i uatrakcyjnienia nauczania geografii w szkole oraz o niemożności wydawania w panujących warunkach politycznych uczniowych podręczników szkolnych. „Ćwiczenia” opracowywane w postaci atlasików, złożonych z konturowych map, wymagających kolorowania według odpowiednich wskazań oraz z dobranych do tematyki map zestawów pytań, zmuszających do właściwego kojarzenia faktów, miały na celu nie tylko dostarczanie wiedzy, ale i zainteresowanie ucznia przedmiotem oraz niesienie nauczycielom pomocy w odchodzeniu od „zabójczego” dla geografii werbalizmu.

Wraz ze zmianami programowanymi w szkole pojawiła się potrzeba modyfikowania „ćwiczeń” i wydawania nowych wersji. Ukazują się kolejno: Geografia części świata (1961), Geografia Polski (1962), Europa i Azja (1965), Ćwiczenia geograficzne dla klasy VIII (1966), Geografia świata (1968). „Ćwiczenia” wydawane w ogromnych nakładach (Ćwiczenia geograficzne dla klasy VIII w 1966 roku – 750 tys. egzemplarzy) i wielokrotnie wznawiane (Polska 35 wydań, Podstawy geografii 29) były ważnym instrumentem kształcenia milionów uczniów. Nie sposób przecenić roli tej pomocy naukowej w pracy dobrego nauczyciela. Nie u wszystkich jednak „ćwiczenia” znajdowały uznanie. Niektórzy nauczyciele nie rozumieli ich i nie potrafili wykorzystywać w odpowiedni sposób. Skloniło to doc. Chałubińską do wydania w 1960 roku przewodnika metodycznego do „ćwiczeń”. O przydatności tej pracy świadczy ponowne jej ukazanie się w 1971 roku, w wersji rozszerzonej i w zwiększonym nakładzie.

Platformą współpracy Chałubińskiej i Janiszewskiego stało się także czasopismo dla nauczycieli *Geografia w Szkole*, organ Ministerstwa Oświaty. W czasopiśmie tym, którego M. Janiszewski był długoletnim redaktorem, A. Chałubińska opublikowała w latach 1950–1972 30 tekstów. Ponadto z jej inicjatywy geografowie z ośrodka lubelskiego przekazywali tam swe artykuły. Tematyka poruszana przez A. Chałubińską w tym czasopiśmie była bardzo zróżnicowana. Dotyczyła prowadzenia lekcji geografii, wykorzystywania pomocy naukowych, jak mapy ścienne i konturowe, roli ćwiczeń, zeszytu ucznia, wycieczek, hospitowania lekcji. Oprócz problematyki metodycznej poruszane były też inne zagadnienia – z geografii regionalnej, poświęcone Romerowi oraz recenzje wydawnictw. Wszystkie publikacje pisane były z myślą o potrzebach nauczycieli.

Dorobek Anieli Chałubińskiej z zakresu metodyki geografii nie ogranicza się do wymienionych pozycji. Jako pomoc w naświetleniu zagadnień, sprawiających często nauczycielom kłopot, opracowała odrębne broszurki: „Ruchy Ziemi” (1949) oraz „Kreślenie siatek szkolnych” (1949). W 1959 roku Państwowe Zakłady Wydawnictw Szkolnych wydały książkę A. Chałubińskiej „Różne drogi nauczania geografii” (361 stron). Znalazły się w niej przedruki dawniejszych publikacji oraz 8 nowych tekstów. Całość podzielona na 6 działów (1. Eugeniusz Romer – twórca polskiej szkoły geograficznej, 2. Nauczyciel i uczeń w terenie, 3. O pomocach i metodach, 4. Przykłady lekcji geografii, 5. Geografia wychowuje, 6. Materiały rzeczowe) ukazuje wszechstronność, oryginalność i pomysłowość autorki.

Po ukazaniu się książki A. Chałubińska opublikowała jeszcze kilka artykułów w *Geografii w Szkole* oraz dwa rozdziały zatytułowane „Rola zeszytu w nauczaniu

geografii” i „Realizacja haseł ochrony przyrody i jej zasobów w nauczaniu geografii” w podręczniku „Metodyka nauczania geografii”, wydanym przez J. Barbaga w 1966 roku i wznowionym ze zmianami w 1974 roku.

W 1968 roku Rada Państwa nadała Anieli Chałubińskiej tytuł naukowej profesora. Nominację tę uzasadniały nie tylko wielkie osiągnięcia w dziedzinie metodyki, ale i dorobek naukowy w innych dziedzinach geografii. Dorobek ten powiększał się po nominacji profesorskiej i nadal po przejściu na emeryturę w 1973 roku. Ostatnia publikacja ukazała się w 1990 roku.

Zainteresowania naukowe prof. Anieli Chałubińskiej dotyczą kilku dziedzin. Pierwsza praca – o chmurach w Tatrach, którą sygnalizowała tylko notatka, była z zakresu klimatologii. Problematyce klimatycznej poświęcone są też pierwsze prace powojenne: „Nowe roczne izanomale świata” (1948) i „Izanomale rocznej temperatury w Polsce” (1949). Autorka zaproponowała nowy sposób obliczania anomalii termicznych – nie od średniej temperatury równoleżnika, jak to robili poprzednicy, a od teoretycznej temperatury, wyliczonej na podstawie kąta padania promieni słonecznych. Uniezależnia to obliczenia od map izotermicznych, stanowiących źródło nieścisłości.

Problemy geografii fizycznej są tematem kilku innych prac. Jedną z nich jest „Gęstość sieci wodnej w Polsce” (1956). Autorka zastosowała w niej prostą metodę określania gęstości za pomocą udziału w ogólnej powierzchni terenu pól pozbawionych obiektów wodnych. Przy obecnym rozwoju techniki komputerowej metoda ta może znaleźć szerokie zastosowanie. Nowy pomysł metodyczny stanowi „wskaźnik urzeźbienia”, zaproponowany w pracy napisanej wspólnie z E. Przesmyką (1963). Wymienić też trzeba pracę „Podział fizjograficzny województwa lubelskiego” (1954). Przedstawiona tam regionalizacja Lubelszczyzny do dziś skutecznie rywalizuje z innymi podziałami. Łącznie z pracą „O spękaniach skał na Podolu”, stojącą na pograniczu geologii i geomorfologii, dorobek prof. Chałubińskiej z geografii fizycznej – chociaż niezbyt duży liczbowo – jest wartościowy dzięki niekonwencjonalnemu podejściu autorki do badanych problemów.

Znaczące osiągnięcia ma prof. Chałubińska w dziedzinie historii geografii. Związek z tą gałęzią nauki datuje się od początku kariery naukowej, gdy powstała jej praca o Zejsznerze. Po wielu latach, w których zainteresowania jej zwrócone były ku innym zagadnieniom, powróciła do historii geografii. Pierwszym sygnałem o podjęciu pracy z tej dziedziny był krótki artykuł „Mapy ziem dawnej Polski Ignacego Domeyki – wiadomość tymczasowa” (1961). Rozpoczął on cały cykl publikacji o Domeyce. Badania osiągnięć na polu geografii i geologii tego wielkiego uczonego zajęły prof. Chałubińskiej wiele lat. Materiałów poszukiwała w bibliotekach polskich i w Paryżu. Owocem żmudnej pracy jest 10 publikacji, wśród nich książka (227 stron) „Ignacy Domeyko i jego wkład do geografii Polski” (1969). Dorobek uczonego, przedstawiony na szerokim tle historycznym, został wnikliwie opisany i krytycznie oceniony. Chałubińska potwierdza sąd Wiktora Kuźniara, który uważał, że Domeyko dał pierwszą syntezę geologiczną i pierwszą próbę syntezy geograficznej Polski. Uzupełnia ten pogląd stwierdzeniem, że synteza geograficzna Domeyki nie ogranicza się do geografii fizycznej, ale obejmuje również geografie człowieka, jego życie i gospodarkę. W znakomitym geologu widzi prekursora geografii regionalnej Polski. Studium Chałubińskiej o Domeyce, przynoszące wiele nowych faktów

i naświetleń, bardzo skrupulatnie udokumentowane, napisane piękną polszczyzną, stanowi cenną pozycję w dorobku polskiej historii geografii.

Po wydaniu monografii o Domeyce prof. Chalubińska opublikowała jeszcze kilka prac stanowiących efekt poszukiwań paryskich. Są to: „Powiązania Ignacego Domeyki z Towarzystwem Literackim w Paryżu” (1973), „List Rudolfa Zuberera do Ignacego Domeyki” i „Domeykiana w Paryżu” (1974), „Listy Ignacego Domeyki do A.G. Daubrée” (1976) i „Geografia Polski w pracach Wydziału Statystycznego przy Towarzystwie Literackim Polskim w Paryżu” (1986). Opracowała też biogram Ignacego Domeyki do Encyklopedii Katolickiej.

Znamienną cechą charakteru prof. Chalubińskiej jest wierność, zarówno ideom, jak i ludziom. To zapewne sprawiło, że kilka publikacji poświęciła Eugeniuszowi Romerowi. Sylwetkę swego mistrza popularyzowała drukiem (*Geografia w Szkole* 1954, *Czasopismo Geograficzne* 1955, *Poznaj świat* 1957) i słowem. W 1958 roku z inicjatywy prof. Chalubińskiej zorganizowana została sesja naukowa, poświęcona kartografii romerowskiej, na której wygłosiła referat „Tło i geneza kartografii romerowskiej”. W latach następnych (1959–1978) ukazało się jeszcze 8 artykułów, w których autorka zajęła się Romerem jako nauczycielem, jako autorem haseł geograficznych w wydawnictwach encyklopedycznych, jego nieznaną spuścizną klimatologiczną oraz genezą jego twórczości w tej dziedzinie, kontaktami Romera z Albrechtem Penckiem, na którego – jak wynika z wykonanej przez Chalubińską i Pasicką (1978) analizy prac Romera – powołuje się on w swych publikacjach najczęściej. Ponadto opisała studencki notatnik Romera, uzupełniła jego bibliografię i opracowała biogram do Encyklopedii Katolickiej.

W spisie publikacji prof. Chalubińskiej znajduje się jeszcze kilkanaście pozycji dotyczących polskich geografów. Pisała o wycieczkach profesora Lencewicza (1969) i opublikowała jego listy do Jadwigi Marczewskiej – Ziemięckiej (1981). Zajęła się twórczością Wacława Nałkowskiego (1970). Pośmiertne wspomnienia poświęciła Mieczysławowi Limanowskiemu, Raoulowi Blanchardowi, Bronisławie Szalkiewiczównie, Michałowi Pieszcze, Annie Kowalskiej, Marii Polaczkówie, Romanie Dedio.

Nie pominęła też swego mistrza z okresu młodości – Gustawa Wuttkego. W przedmowie do książki „Różne drogi nauczania geografii” w ujmujący sposób pisze o jego roli w kształtowaniu jej jako metodyka. Z okazji nadania profesorowi Wuttkemu godności członka honorowego Polskiego Towarzystwa Geograficznego przedstawiła nauczycielom jego sylwetkę w *Geografii w Szkole* (1964). Napisała również o nim wspomnienie pośmiertne w tym czasopiśmie (1976). W hołdzie Wuttkemu w dziesięciolecie jego śmierci w 1985 roku została zorganizowana w Lublinie z inicjatywy prof. Chalubińskiej sesja naukowa, na której jej inicjatorka wygłosiła referat.

Profesor Chalubińska przez cały czas swej działalności pedagogicznej i naukowej opublikowała tylko sześć recenzji. Pisała je wtedy, gdy uważała za wskazane zwrócenie uwagi na ukazującą się pracę. Dotyczą one niemal wyłącznie publikacji szkolnych lub przydatnych dla nauczycieli. Niewspółmiernie większe znaczenie miały jej recenzje wydawnicze i „prywatne” recenzje prac osób, które się do niej zwracały. Każdy, kto przeszedł przez „magiel” takiej recenzji, wie, ile zawdzięcza wnikliwości i krytycyzmowi prof. Chalubińskiej. Jej osąd dotyczył nie tylko merytorycznej strony

pracy – a trzeba podkreślić, że potrafi wychwytywać nieścisłości i niejasności nawet, jeśli tematyka nie jest jej najbliższa – ale również konstrukcji i formy. Wyczulona na punkcie poprawności języka nie przepuszcza żadnej usterki stylu czy niedbalstwa językowego.

Każdy naukowiec przez swe publikacje i swą osobowość wywiera wpływ zarówno na najbliższe, jak i dalsze otoczenie. W przypadku prof. Chałubińskiej bezpośrednie i pośrednie oddziaływanie jej osobowości odgrywało i odgrywa specjalnie ważną rolę. Jej działalność w dziedzinie kształcenia młodzieży szkolnej i nauczycieli można ocenić jako imponującą na podstawie samych tylko publikacji. Ponadto były setki odczytów, dyskusji na zebraniach naukowych i indywidualne konsultacje. Efekty, niewątpliwie znaczące, uykają ścisłym ujęciom. Jeszcze trudniej uchwycić i ocenić to oddziaływanie na poziomie uniwersyteckim. Była promotorem 6 doktoratów (K. Wilgatowa, E. Przesmycka, A. Gocłowski, M. Nowakowa, J. Michalczykówna, I. Jostowa). Magistrantów miała niewielu, nie prowadziła bowiem grupy seminaryjnej. Jednakże wszyscy studenci geografii w okresie jej pracy na UMCS byli przez nią w jakimś stopniu kształtowani. Sprawiły to niezwykle sumiennie przygotowywane wykłady, znakomicie organizowane wycieczki geograficzne, w których prowadzeniu wyszkoliła swych współpracowników, udział w repetytorium i konwersatoriach, gdzie zawsze odgrywała główną lub jedną z głównych ról.

Z pomocy prof. Chałubińskiej chętnie korzystali młodszy pracownicy naukowcy. Jej błyskotliwość, szerokość horyzontów, umiejętność łączenia analitycznego podejścia do zagadnień z syntetycznym ich widzeniem, autentyczne zaangażowanie w omawianą problematykę, sposób prowadzenia dyskusji naukowej pobudzający do twórczego myślenia – wszystko to wywierało duży wpływ na formację naukową wielu z nich.

Należy też podkreślić znaczenie wykładów prof. Chałubińskiej na posiedzeniach Lubelskiego Oddziału PTG, gromadzących wiele osób spośród pracowników naukowych, nauczycieli i studentów. Stanowiły one znakomite lekcje rzetelności naukowej, klarowności konstrukcji referatu i wyjątkowej kultury języka.

Z pełnym przekonaniem można nazwać prof. Chałubińską wysokiej klasy nauczycielem–wychowawcą, oddziałującym na otoczenie przez uczciwość myślenia, precyzję w wyrażaniu myśli, dążenie do obiektywizmu, bezkompromisowość postawy moralnej w połączeniu z tolerancją dla odmiennych poglądów. Nie bez znaczenia jest też jej poczucie humoru, ułatwiające utrzymanie właściwych proporcji w ocenie spraw.

Profesor Chałubińska – chociaż z natury autorytatywna i lubiąca przeprowadzać swą wolę – nie ma instynktów wodzowskich, toteż kierownicze stanowiska zajmowała tylko zmuszona okolicznościami. Niemniej jednak jej działalność organizacyjna zasługuje na wymienienie. Stworzyła od podstaw i prowadziła przez 18 lat Katedrę Geografii Regionalnej i była inicjatorką utworzenia przy Katedrze Zakładu Metodyki Nauczania Geografii. Odegrała wybitną rolę w życiu Lubelskiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Geograficznego, mimo że nigdy nie zgodziła się objąć funkcji przewodniczącego. Przez wiele lat działając na stanowisku wiceprzewodniczącego, kierownika sekcji naukowej i dydaktycznej, była niezwykle czynna i pracowała z dużą efektywnością. Jej zadaniem było organizowanie w latach 1945–1959 posiedzeń naukowych, które zyskały wśród geografów wielką popularność.

Duży udział miała w zorganizowaniu trzech jubileuszowych zjazdów PTG w latach 1954, 1964 i 1974. Zwłaszcza w pierwszym zjeździe, który zapisał się w pamięci uczestników wysokim poziomem naukowym i organizacyjnym, jej wkład był znaczący. Polskie Towarzystwo Geograficzne w uznaniu zasług prof. Chałubińskiej przyznało jej w 1982 roku członkostwo honorowe. W 1991 roku Lubelskie Towarzystwo Naukowe uczyniło to samo.

Profesor Aniela Chałubińska, mimo zaawansowanego wieku, zachowała imponującą sprawność umysłu, żywe zainteresowanie ludźmi i wszystkim, co się dzieje w kraju i na świecie. Siły fizyczne ograniczają jej czynny udział w życiu geograficznym ośrodka lubelskiego, pozostaje jednak w stałych kontaktach z jego pracownikami. Interesuje się też sytuacją geografii w Polsce, czego dowodem był udział w ankiecie *Czasopisma Geograficznego*. Jej powiązania z ludźmi nie ograniczają się do geografów i do Lublina. Odwiedzają ją dawni uczniowie i nauczyciele. Prowadzi rozległą korespondencję z licznymi osobami w kraju i za granicą. Zawiera nowe znajomości. Pisze recenzje i zabiera głos w sprawach publicznych. Nestorka polskiej geografii odznacza się młodością ducha, ułatwiającą porozumienie z przedstawicielami różnych pokoleń, którzy zwracają się do niej chętnie, ufając jej mądrości i znając jej życzliwość dla ludzi.

Tadeusz Wilgat

Professor Aniela Chałubińska (on her 90th anniversary)

Aniela Chałubińska was born on October 1, 1902 in Lvov. She spent her young years at Zakopane and in Cracow. She studied at the University of Jan Kazimierz in Lvov in the years 1921–1926.

The course of the studies crowned with the doctorate seemed to expect from the young research worker, who had already published two thorough research papers, a further university career. However, dr Chałubińska devoted herself to teaching. Since 1926 she taught at secondary schools in Lublin. Then she was preoccupied with training of teachers as the head of methodology centre.

She spent the years of the Second World War in Lublin actively participating in giving secret instruction. After the war, still working in secondary schools she began giving lectures at the newly-formed Maria Curie–Skłodowska University.

In 1950 she was removed from the secondary educational system by the communist authorities for disloyalty. Since that time she entered into closer contact with the University and there she was the head of the Department of Regional Geography until she retired in 1973.

The life-long passion of prof. Chałubińska is teaching which is understood not only as communicating knowledge, but first of all as developing one's mind, independent thinking, improving work organization skills and one's personality. She realized her passion while working with students and teachers within the didactic section of the Lublin branch of the Polish Geographical Society.

Her great contribution to the methodology of geography manifests itself in numerous publications – handbooks for secondary schools, articles for teachers. Among her publications, it is her famous "exercises" worked out together with Michał Janiszewski that played an exceptionally educational role. Edited in large circulations (up to 750 000 copies), reprinted many times (35 editions) constituted an important aid for millions of students.

Prof. Chałubińska has also an imposing research output in other branches of geography. Her research on history of geography granted her recognition among specialists.

Prof. Chałubińska has kept to this day her highly developed notable intellect, great interest in problems of people and in everything that is going on in the country and throughout the world. She is characterized by being young in spirit which enables her to communicate with representatives of different generations, who willingly turn to her trusting in her wisdom and knowing her kindness to people.

